

НАКАЗАТЕЛНОПРАВНА ЗАЩИТА СРЕЩУ МОРСКО ПИРАТСТВО В БЪЛГАРСКИЯ НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС

гл. ас. д-р Славка Димитрова
Бургаски свободен университет
sdimitrova@bfu.bg

***Резюме:** Доскоро в действащата наказателноправна уредба пиратството беше признато като престъпление само по отношение на въздухоплавателно средство, но не и по отношение на кораб. Със ЗИДНК в чл. 341б от НК се добави и „кораб“, като с това изменение България изпълни препоръката на Комитета на експертите за оценка на мерките срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма (MONEYVAL) към Съвета на Европа относно въвеждането на всички форми на пиратство – в случая препоръката касае въвеждането на „морското пиратство“, като предикатно престъпление към изпирането на пари във връзка с финансирането на тероризъм.*

***Ключови думи:** морско пиратство, престъпление, Наказателен кодекс*

Морското пиратство датира още от най-дълбока древност.¹ То е исторически и културен феномен, който продължава и в съвременната епоха и засяга морския трафик. В наше време пиратството в никакъв случай не е изчезнало, напротив – броят на пиратските действия се увеличава, а загубите от този вид посегателство се оценяват на милиарди. Проблемът с пиратството през 21-ви век се обостри изключително поради въоръжените нападения срещу кораби край бреговете на Сомалия, Южна Африка, Бангладеш, Индия, Еквадор и Червено море.

1. Международни актове

Борбата срещу пиратството е международноправно задължение на всяка държава. Основни международни актове са Женевската конвенция за откритото море от 1958 г.,² а по-късно в Конвенцията на ООН по Морско право от 1982 г.³ В тези договори международната общност не дава точно, определение на понятието „морско пиратство“, а само се изброяват действията, квалифицирани като пиратство.

Съгласно чл. 15 от Конвенцията от 1958 г. и чл. 101 от Конвенцията на ООН от 1982 г. пиратство е всяко от изброените по-долу действия:

а) всеки неправомерен акт на насилие или задържане или акт на грабеж, извършен с лични цели от екипажа или от пътниците на частен кораб или на частно въздухоплавателно средство и който е насочен:

¹ Кандиларов, П. Пиратските кораби и тяхното преследване. - Адвокатски преглед, 2011, бр. 2, с.18-21.

² Ратифицирана с Указ № 296 на Президиума на Народното събрание от 7.07.1962 г. - Изв., бр. 79 от 2.10.1962 г., в сила за България от 30.09.1962 г.

³ ДВ. бр.73 от 27 август 1996г., обн. ДВ. бр.74 от 30 август 1996 г.

i) срещу друг кораб или въздухоплавателно средство или срещу лицата или имуществото им, на борда им в открито море;

ii) срещу кораб или въздухоплавателно средство, лица или имущество в място, което не е под юрисдикцията на нито една държава;

b) всеки акт на доброволно участие в използването на кораб или въздухоплавателно средство, когато на неговия извършител са известни факти, от които произтича, че този кораб или въздухоплавателно средство е пиратски кораб или пиратско въздухоплавателно средство;

c) всяко действие, представляващо подстрекателство или умишлено улесняващо извършването на действията, посочени в букви „a“ или „b“.

В чл. 103 се дава и дефиниция за това кой кораб или въздухоплавателно средство, следва да се третира като пиратски: „Кораб или въздухоплавателно средство се смятат за пиратски, ако лицата, които ефективно го контролират, възнамеряват да го използват, за да извършат някое от действията, предвидени в чл. 101. Това се отнася също за кораб или въздухоплавателно средство, които са били използвани за извършването на което и да е от тези действия, докато са били под контрола на лицата, виновни за тези действия.“

В съответствие с международното право всяка държава има право да извършва необходимите действия срещу пирати, открити в открито море. В териториалните или вътрешните води на крайбрежната държава незаконните действия попадат под юрисдикцията на тази държава. Поради факта, че пиратските действия се определят като актове на насилие, извършени в открито море или на място, което не е обект на никаква държава.

Конвенцията за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване, приета в Рим на 10 март 1988 година дава по-подробна правна рамка срещу пиратството.⁴ България ратифицира тази конвенция през 2003 г. и на това основание има право да иска екстрадиция или да търси наказателна отговорност за извършени пиратски действия в териториални води на други държави.

Съгласно чл.3 от Конвенцията:

1. Всяко лице извършва престъпление, когато незаконно и умишлено:

a) завладее или упражни контрол върху кораб чрез сила или чрез заплахата със сила или чрез всяка друга форма на заплахата;

b) извърши насилствен акт срещу лице, намиращо се на борда на кораб, ако това действие може да застраши безопасното плаване на този кораб;

c) разруши кораб или причини повреда на кораб или на неговия товар, която би могла да застраши безопасното плаване на този кораб;

d) постави или причини поставянето независимо от начина на устройство или вещество на кораб, което би могло да разруши или да причини повреда на този кораб или товара му, с което би могло да застраши безопасното плаване на този кораб;

e) разруши или повреди сериозно морски навигационни съоръжения или сериозно наруши тяхната работа, ако някое от тези действия би могло да застраши безопасното плаване на кораб;

⁴ Конвенцията за преследване на незаконните действия, насочени срещу сигурността на морското корабоплаване от 10 март 1988 г., ДВ, бр. 48 от 2003 г.
Rome Convention on the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation, Rome, 1988.

f) предаде съзнателно невярна информация и по този начин застраши безопасно плаване на кораб;

g) причини телесна повреда или извърши убийство на лице при извършване или опит за извършване на някое от престъпленията, посочени в букви „а“ до „f“.

2. Всяко лице извършва престъпление и когато:

a) се опита да извърши някое от престъпленията, посочени в ал.1; или

b) подбуди друго лице да извърши някое от посочените в ал. 1 престъпления, ако то е действително извършено, или е съучастник по друг начин на лицето, което извършва такова престъпление;

с) заплаши с условие или без такова, както е предвидено в националното законодателство, дадено физическо или юридическо лице да извърши или да се въздържа от извършване на действие, целящо извършването на някое от престъпленията, посочени в ал.1, букви „b“, „c“ и „e“, ако тази заплаха може да застраши безопасното плаване на кораба, за който става дума.

В чл. 5 от Конвенцията е предвидено, че всяка страна преследва посочените в чл.3 престъпления с наказания, съответстващи на сериозността на тези престъпления.

2. Уредбата в Наказателния кодекс

Доскоро в действащата наказателноправна уредба пиратството беше признато като престъпление само по отношение на въздухоплатателен съд, но не и по отношение на кораб. За да се приведе в съответствие НК с Конвенцията за откритото море със ЗИДНК в чл. 341б от НК се добави и „кораб“.⁵ По този начин, в съответствие с Конвенцията, всеки неправомерен акт на насилие, задържане или грабеж в открито море или в международни води, извършен от екипажа на частен плавателен съд, с лични цели и насочен срещу друг плавателен съд, неговия екипаж или имущество се наказва като „морско пиратство“.

Съгласно чл. 341б се наказва всеки, който незаконно завладее въздухоплатателно средство, намиращо се на земята или в полет, **или кораб**, намиращ се в морските пространства или във вътрешните водни пътища на Република България или в открито море, или на неподвижна платформа, разположена върху континенталния шелф, или установи контрол върху такива средства. За такова деяние е предвидено наказание лишаване от свобода до десет години.

По-тежко се наказва деянието по алинея втора, ако е извършено със сила или заплашване, ако от деянието е последвала значителна повреда на въздухоплатателното средство, на кораба или на платформата; средна или тежка телесна повреда на едно или повече лица или смърт на едно или повече лица наказанието е лишаване от свобода от десет до двадесет години или доживотен затвор без замяна, като съдът може да постанови и лишаване от права по чл. 37, ал. 1, точки б - 10.

В чл. 341в. се криминализира поставянето на устройство или вещество, което може да разруши кораб или повреди или да повреди товара на кораба, намиращ се в изключителната икономическа зона на Република България или в открито море, ако деянието е от естество да застраши безопасното плаване на кораба. Наказва и онзи, който постави на неподвижна платформа, разположена на континенталния шелф, устройство или вещество, което може да я разруши или е от естество да застраши сигурността ѝ.

⁵ ЗИДНК, ДВ, бр. 101 от 2017 г.

Предвидено е наказание и за всяко лице, което застраши безопасното плаване на кораб, като:

1. разруши, повреди или наруши работата на морски или речни навигационни съоръжения;
2. съобщи информация или даде сигнал, за които знае, че са лъжливи, постави лъжлив знак или премахне, или премести знак, предназначен за обезпечаване безопасността на движението.

Наказва се извършването на насилие спрямо лице, намиращо се на борда на кораб, ако деянието е от естество да застраши безопасното плаване на кораба и не съставлява по-тежко престъпление – например терористично действие.

Съгласно мотивите на законопроекта с направените изменения и допълнения в Наказателния кодекс България изпълнява препоръката на Комитета на експертите за оценка на мерките срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма⁶ към Съвета на Европа относно въвеждането на всички форми на пиратство като предикатно престъпление към изпирането на пари във връзка с финансирането на тероризъм. Във връзка с изпълнение на препоръките на Комитета са предложени и изменения в чл. 108а. Препоръката на MONEYVAL по отношение на чл. 108а е, че той трябва да обхваща всички престъпления, посочени в деветте конвенции и протоколи, изброени в приложението към Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване на тероризъм.

Тероризмът като престъпление по българския НК е регламентиран в глава I – Престъпления против Републиката, раздел IV, чл. 108а НК. В чл. 108а законодателят препраща към други състави на умишлени престъпления – общоопасни престъпления, престъпления против личността (убийство, тежка телесна повреда, отвлечение); престъпления против собствеността (по чл. 216 НК – унищожаване или повреждане противозаконно на чужда вещ; против реда и общественото спокойствие (чл. 326 НК – подаване на неверни сигнали за помощ или злополука по радио, телефон) и др. Със същия ЗИДНК, с който бе криминализирано морското пиратство, към текста на чл. 108а бяха добавени и съставите на чл. 341б и чл. 341в от НК.

Целта, с която се извършва престъплението е една от основните характеристики, която позволява да се разграничи тероризма от останалите престъпления в НК, включително пиратството. В чл. 108а от НК е предвидена специална цел – деецът да създаде смут и страх в населението или да заплаши, или да принуди орган на властта, представител на обществеността или представител на чужда държава или на международна организация да извърши или да пропусне нещо.

Същността на пиратството като деяние съгласно международното право е, че то се извършва в „частен“ интерес и в преследване на „частни цели“.⁷ С други думи – ако отвлечането на лице от екипажа или превземането на плавателен съд, е с някоя от целите по чл. 108а от НК деянието излиза от обхвата на определението за пиратство.

Приемането на разглежданите текстове в НК е съвсем навременно, дори закъсняло, тъй като проблемът с морското пиратство е сериозна заплаха за регионалните и международните икономическа сигурност, за свободната и безопасна международна

⁶ Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL).

⁷ Князева, Н.А., Князева, Е.А. Применение норм международно-правового характера как один из способов противодействия морскому терроризму и пиратству. Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права. 2014. № 4. с. 175–187.

търговия, а в последните години на ескалиране на конфликти в Близкия изток и с незаконното преминаване на държавни граници и терористични действия проблемът за безопасността, в това число и в открито море става все по-актуален. В тази връзка България, като член на Европейския съюз съблюдава стриктно препоръките Комитета на експертите за оценка на мерките срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма към Съвета на Европа и приведе в съответствие законодателството ни с конвенциите и протоколите, изброени в приложението към Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване на тероризъм.

Използвана литература:

1. Галиев, Р.С. Противодействие мирового сообщества преступлению „морское пиратство“ на современном этапе. Актуальные пролемы международного права. 2011, №4.
2. Кандиларов, П. Пиратските кораби и тяхното преследване. – Адвокатски преглед, 2011, № 2.
3. Князева, Н.А., Князева, Е.А. Применение норм международно-правового характера как один из способов противодействия морскому терроризму и пиратству. Криминологический журнал байкальского государственного университета экономики и права. 2014. № 4.
4. Микуленко, Д.Г. Международно-правовая квалификация пиратства и терроризма и проблемы их соотношения. Topical issues of contemporary international relations.
5. Опалич, Е. В. Проблемы имплементации международных норм об ответственности за пиратство в национальном уголовном праве. Вестник Томского государственного университета, 2012, № 2(4).